

Minder letter, meer geest

Mensen die onthoofd worden, anderen opgejaagd, als slaven gebruikt of uitgemoord, kerken vernield. Wat heeft geweld met religie te maken?

Lieve WOUTERS

Er zijn genoeg theologische en rationale argumenten om te stellen dat de misdaden van extremistische groeperingen als Islamitische Staat of Al-Qaida indruisen tegen de islam. Momenteel worden ze echter overstemd door de goed geoliede machine van de haatpropaganda. Toch zijn gematigde islamgeleerden zich internationaal volop aan het organiseren om de dwaalleer met meer succes aan te vechten. Een van hen is de Gentse islamtheoloog Brahim Laytouss, directeur van het islamitische onderzoekscentrum Idara in Gent. Net terug van een dorp aan de Turks-Syrische grens, waar hij zowel met vluchtelingen als met geradicaliseerde jongeren sprak, is hij goed geplaatst om samen met priester Paul Lansu van Pax Christi International na te gaan wat geweld nu eigenlijk met religie van doen heeft.

–Gruwelikheden begaan in naam van uw God, wat doet dat met u?

Brahim Laytouss•Eerst en vooral ben ik erdoor geschokt, net als iedereen. Dat dit gebeurt in naam van mijn godsdienst, frustreert me. Veel moslims beleven hun godsdienst zonder te weten waar het eigenlijk om gaat. Wat jonge moslims van hun godsdienst weten, heeft daardoor vaak weinig te maken met de essentie.

De kern van de islam draait om vijf principes: eerbied voor het leven, voor God, voor anderen bezit en eer, en voor het heldere verstand. Geen enkel Koranvers, en zeker niet de zogenaamde haatverzen, ook wel verzen van het zwaard of abrogatieverzen genoemd, gaat boven die principes. Die verzen moeten daarbij in hun context worden gelezen, met een kritische en historische afstand. Ik geef toe dat er nog veel werk nodig is om die visie beter te laten doordringen bij onze gelovigen en leraars. Het is alvast mijn dagelijkse werk en engagement.

Paul Lansu•Mij ergert het misbruik van de naam van God. Ook christenen durven er zich aan te bezondigen. Sommige anti-abortusactivisten in de Verenigde Staten hebben moorden op hun geweten, terwijl ze beweren het leven te beschermen. Ook daar is er duidelijk tegenspraak.

Of kijk maar naar de rol die de orthodoxe Kerken spelen in het conflict tussen Oekraïne en Rusland. Ze staan te dicht bij de wereldlijke overheid, waardoor ze meegezogen worden in het machtsspel. Ook tijdens de wereldoorlogen werd aan beide zijden geroepen dat God aan hun kant stond. De scheiding van Kerk en Staat is zo belangrijk. Enkel als de religie zich onafhankelijk en bevragend opstelt in de samenleving, kan ze daar positief toe bijdragen.

–Drijft religie mensen uiteen?

Lansu•Het ontstaan van Pax Christi bewijst dat religie net kan

De onthoofding van de Amerikaanse journalist James Foley door IS confronteert gematigde moslims met eigen falen. © Imageselect

helpen om spanningen te overwinnen. Bisschop Théas begon na de Tweede Wereldoorlog die spirituele beweging om de aloude

„Geen enkele godsdienst bloeit op basis van haat. Altijd keren ze terug naar normen als liefde en eer”

Brahim Laytouss

vijandschap tussen Duitsers en Fransen te overwinnen. Religie komt overigens van het Latijnse woord voor ‘verbinden’. Ik denk dus niet dat het in de genen van de religie zit om mensen te verdelen.

Laytouss•Het probleem zit bij een te letterlijke lezing van religieuze bronnen. Ik pleit voor een nieuwe methodologie in de islam, die meer de nadruk legt op een interpretatie naar de geest. Ik

pleit ook voor de vrijheid van ieder om zijn eigen interpretatie te maken, hoewel niet zonder de nodige instrumenten daarvoor aan te reiken. Het kan niet de bedoeling zijn dat gelovigen gaan shoppen tussen *soera's* (Koranhoofdstukken) en *fatwa's* (uitspraken van geleerden).

–Van die vrijheid zijn religieuze instituten soms bang. Daarvan zijn er in de Kerk ook voorbeelden genoeg.

Laytouss•In de islam was het net in de bloeiperiode in de elfde en twaalfde eeuw dat er diverse denkscholen ontstonden. Ook die van het salafisme, die vandaag zulke grote problemen veroorzaakt. Vrijheid houdt risico's in. Zo wordt de democratie ook soms bedreigd door de vrijheid die ze schept. Maar daarom schaf je de democratie nog niet af.

Geen enkele godsdienst bloeit op basis van haat en geweld. Altijd keren mensen op een bepaald moment terug naar normen als naastenliefde en geduld. We moeten geradicaliseerde jongeren daarvan terugbrengen door naar de wortels van de islam te gaan en die beter uit te leggen.

–Wat verstaat u onder de term ‘martelaarschap’?

Lansu•In het christendom staat martelaarschap voor het openlijke getuigenis van het geloof, tot in de moeilijkste omstandigheden. Daarvan kan de dood soms het gevolg zijn, al mag men de risico's niet zelf opzoeken.

Laytouss•In de islam staat martelaarschap voor de inspanning

die iedere gelovige moet leveren om uit te blinken in de vijf principes die ik eerder opnoemde. Wie daar echt zijn levenswerk van maakt, wordt een *mujahid* genoemd. Jammer genoeg denken mensen bij woorden als *mujahid* of *jihad* nu allereerst aan terreur. Maar de strijd die je soms moet leveren om te komen tot een grotere soberheid en inzet, is niet

„Godsdiensten moeten er alles aan doen om de spiraal van geweld te doorbreken”

Paul Lansu

iets wat opgelegd wordt aan iedereen. En dan gaat het niet eens over gewapende strijd, want als vandaag onze rechten bedreigd worden, zijn er wettelijke middelen om ze te verdedigen.

–Jezus biedt zijn andere wang aan als Hij geslagen wordt. Moeten we zo met geweld omgaan?

Lansu•Dat is beeldspraak, maar daarmee leren we iets heel belangrijks: als godsdiensten moeten we alles doen om de spiraal van geweld te doorbreken. De geweldloze strijd van mensen als Martin Luther King en Mahatma Gandhi inspireert me nog altijd heel sterk. Gandhi ontwikkelde zijn visie daarop overigens na het lezen van de Bergrede (Matteüs 5, 1-12). Je doorbreekt die spiraal door te beginnen luisteren naar je ‘vijand’, door hem aan te spreken op zijn geweten. Kijk zelf in de spiegel en laat je aankijken door de ander.

Als het gaat over de misdaden van IS, gaat het Westen niet volledig vrijuit. De groepering is het resultaat van een falend beleid in Irak en van wantoestanden in gevangnissen als Abu Ghraib en Guantanamo. Dat jongeren bij ons kunnen verleid worden door dat soort groeperingen, zegt veel over hun gebrek aan toekomstperspectief in onze samenleving. **Laytouss**•De islamitische gemeenschap moet zelf ook actievere optreden. Zelfs over de meest eenvoudige begrippen als ‘gelovigen’ en ‘ongelovigen’ heerst veel verwarring. Ik ben ervan overtuigd dat we op die manier veel jongeren kunnen behoeden voor een heilloos avontuur. Het bewijs is er trouwens al. Zestig strijders van Al-Nusra konden gederadicaliseerd en ontwapend worden door hen op een nieuwe manier naar de islam te leren kijken.